

RAPORT
z realizacji
Planu adaptacji do zmian
klimatu
Miasta Gorzowa
Wielkopolskiego
do roku 2030

**Wczujmy się
w klimat!**

www.44mpa.pl

WPROWADZENIE

O planie

Plan adaptacji do zmian klimatu miasta Gorzowa Wielkopolskiego do roku 2030 zwany dalej Planem adaptacji, został przyjęty Uchwałą nr VI/101/2019 z dnia 27 marca 2019 r. Rady Miasta Gorzowa Wielkopolskiego w sprawie przyjęcia „Planu adaptacji do zmian klimatu miasta Gorzowa Wielkopolskiego do roku 2030”.

Plan adaptacji został opracowany na podstawie Porozumienia NR DZR/16/U/2015 zawartego pomiędzy Ministerstwem Środowiska a Miastem Gorzowem Wielkopolskim, stanowiącego deklarację udziału Miasta w projekcie „Opracowanie planów adaptacji do zmian klimatu w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców”.

Plan adaptacji zakłada realizację celów poprzez podjęcie wielu działań adaptacyjnych. Działania adaptacyjne pomogą miastu przystosować się do zmian klimatu, redukując podatność przede wszystkim sektorów miasta ocenionych za najbardziej wrażliwe: zdrowia publicznego (w tym grup szczególnie wrażliwych), gospodarki wodnej, gospodarki przestrzennej oraz transportu. Dla osiągnięcia efektu synergii w wymienionych sektorach potrzebne są działania w różnych obszarach funkcjonowania miasta – jego organizacji, edukacji i ostrzegania mieszkańców o zagrożeniach oraz rozwiązań technicznych w przestrzeni miasta.

O raporcie

Poniższy raport jest podsumowaniem informacji pozyskanych z różnych instytucji oraz wydziałów Urzędu Miasta Gorzowa Wielkopolskiego.

Zgodnie z harmonogramem wdrażania Planu adaptacji zawartym w uchwale nr VI/101/2019 z dnia 27 marca 2019 r. Rady Miasta Gorzowa Wielkopolskiego w sprawie przyjęcia „Planu adaptacji do zmian klimatu miasta Gorzowa Wielkopolskiego do roku 2030”, monitoring realizacji działań wynikających z Planu, prowadzony będzie co dwa lata.

Raport odnosi się do zadań realizowanych w latach 2019-2021 w trzech kategoriach wynikających z Planu adaptacji, w którym wskazano: działania organizacyjne, działania informacyjno – edukacyjne, działania techniczne.

DZIAŁANIA ADAPTACYJNE

Cel strategiczny 1. Utworzenie systemu wspomagania decyzji i zwiększenie potencjału adaptacyjnego miasta

Działania adaptacyjne:

Działanie 1.1. Budowa systemu monitoringu zagrożeń pogodowych i jakości powietrza na terenie miasta i gromadzenie danych o zagrożeniach związanych ze zmianą klimatu i ich skutkach

W 2021 roku zakończono prace budowlane i dostawy z montażem sprzętu i urządzeń na potrzeby budowy systemu dynamicznej informacji pasażerskiej realizowanego w ramach zadania pn. **„System zrównoważonego transportu miejskiego w Gorzowie Wlkp.”** (dofinansowanie tego zadania w wysokości 69,5% kosztów kwalifikowanych z Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko Priorytet VI Rozwój niskoemisyjnego transportu zbiorowego w miastach).

W ramach systemu dynamicznej informacji pasażerskiej zamontowano na przystankach autobusowych i tramwajowych wielokolorowe tablice dynamicznej informacji pasażerskiej (wykonane w technologii LED) w ilości 34 sztuk, na których wyświetlane będą w czasie rzeczywistym godziny odjazdów pojazdów komunikacji miejskiej. Dodatkowo tablice informacji pasażerskiej wyposażone są w przycisk dla osób niedowidzących, który po naciśnięciu uruchamia zapowiedzi głosowe o odjazdach pojazdów komunikacji miejskiej z danego przystanku. Dodatkowo na tablicach będą wyświetlane informacje o jakości powietrza na podstawie pomiarów ilości pyłów zawieszonych w danej lokalizacji. W czternastu lokalizacjach tablice wyposażone są w czujniki zanieczyszczeń powietrza, które są zamontowane bezpośrednio w obudowie tablic, natomiast w pozostałych lokalizacjach informacja o zanieczyszczeniach będzie zaciągana z tablicy wyposażonej w czujnik, która znajduje się w najbliższej odległości.

Bieżący monitoring jakości powietrza będzie spełniać dużą rolę edukacyjną i przyczyni się do zwiększenia świadomości mieszkańców o środowisku i jego ochronie. Jednocześnie dla władz Miasta i operatora MZK będzie stanowić podstawę do podejmowania konkretnych działań związanych z promowaniem komunikacji miejskiej jako ekologicznego środka transportu.

Działanie 1.2. Budowa oraz promocja systemu informowania mieszkańców o zagrożeniach pogodowych i budowa systemu informowania mieszkańców o jakości powietrza w mieście

W 2019 r. Wydział Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego redagował swoją zakładkę, w której publikował poradniki informujące mieszkańców o właściwym zachowaniu w sytuacji wystąpienia ekstremalnych zjawisk klimatycznych. W okresie letnim Wydział koordynuje działanie kurtyń wodnych zlokalizowanych w

różnych punktach miasta, uruchamianych przy temperaturach powyżej 30° C. W sposób ciągły analizowane są komunikaty meteorologiczno-hydrologiczne otrzymywane od służb Wojewody Lubuskiego oraz bezpośrednio z jednostek Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej. Obecnie prowadzona jest modernizacja systemu ostrzegania i alarmowania miasta, której założeniem jest zamiana analogowej centrali sterującej na cyfrową oraz syren wirnikowych na elektroniczne z funkcją możliwości ogłaszania komunikatów głosowych.

Działanie 1.3. Uwzględnienie uaktualnionych prognoz zmian klimatu w dokumentach strategicznych i planistycznych miasta

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Gorzowa Wielkopolskiego

W lutym 2021 r. uchwalone zostało Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Gorzowa Wielkopolskiego (Uchwała Nr XXXIV/602/2021 Rady Miasta Gorzowa Wielkopolskiego z dnia 24 lutego 2021 r.) w którym to wskazane zostały wytyczne dot. kształtowania Systemu Zieleni z uwzględnieniem założeń wynikających z Planu adaptacji. W miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, w szczególności uchwalanych po 2019 r., brane są pod uwagę wytyczne ogólne oraz szczegółowe dotyczące kształtowania przestrzeni, w tym Systemu Zieleni.

Wytyczne wynikające z Systemu Zieleni:

- 1) ochrona przed zabudową terenów otwartych wchodzących w skład Systemu Zieleni;
- 2) ochrona ze względu na występujące uwarunkowania, np.: tereny cenne przyrodniczo i krajobrazowo, tereny niezbędne do utrzymania właściwej retencji, osuwiska i skarpy, tereny zagrożone powodzią;
- 3) zapewnienie powiązań i relacji między elementami wchodzącymi w skład Systemu Zieleni (dbałość o jakość nowych przestrzeni, które znalazłyby swoje miejsce w Systemie Zieleni i dopełniały powiązań między terenami wchodzącymi w jego skład) – ze szczególnym uwzględnieniem zagospodarowania ciągów komunikacyjnych zielenią przyuliczną, zielenią izolacyjną na odcinkach łączących poszczególne elementy zieleni;
- 4) ograniczenie zabudowy terenów stanowiących podstawę do kształtowania Systemu Zieleni, tj. klinów i pierścieni;
- 5) dążenie do wzbogacania zielenią istniejących przestrzeni stanowiących części Systemu Zieleni (dogęszczanie), ustalanie wysokiego parametru powierzchni biologicznie czynnej na terenach zidentyfikowanych klinów i pierścieni;
- 6) dążenie do kontynuacji klinów zielonych również poza obszarem granic miasta (poprzez monitorowanie planowania i inwestycji w gminach sąsiednich);

- 7) kształtowanie zieleni miejskiej i wód powierzchniowych z wykorzystaniem zasobów naturalnych oraz gospodarowanie przestrzenią w oparciu o wypracowany System Zieleni;
- 8) zachowanie doliny Warty (doliny głównej i Kanału Ulgi), jako korytarzy ekologicznych o znaczeniu tranzytowym - międzynarodowym, uwzględniających funkcje ekologiczne, przyrodnicze i krajobrazowe obszaru przy zachowaniu funkcji transportowej i komunikacyjnej rzeki jako priorytetowej;
- 9) zachowanie naturalnych dolin Kłodawki i Srebrnej, oraz Kanału Siedlickiego, jako korytarzy ekologicznych o znaczeniu lokalnym;
- 10) utrzymanie i rewitalizacja istniejących na terenie miasta elementów zieleni publicznej (parki, skwery, kompleksy leśne);
- 11) wykorzystanie w pierwszej kolejności przy projektowaniu terenów zielonych istniejących cieków i zbiorników wodnych (elementy błękitnej infrastruktury);
- 12) rozbudowa układu komunikacyjnego z poszanowaniem istniejącej zieleni oraz z zachowaniem zasady transportochłonności;
- 13) stosowanie elementów błękitno – zielonej infrastruktury (związanej z retencją), przede wszystkim w centrum miasta;
- 14) zagospodarowanie terenów wzdłuż rzek, kanałów, innych zbiorników wodnych jako przestrzeni rekreacyjnych, wyposażonych w ciągi komunikacji pieszej i rowerowej;
- 15) zagospodarowanie ciągów komunikacyjnych zielenią przyuliczną, zielenią izolacyjną – szczególnie na odcinkach łączących poszczególne, wydzielone elementy Systemu Zieleni;
- 16) pozostawienie obszarów wolnych od zabudowy w południowej części miasta (konieczność wzmocnienia klinu Siedlice oraz uwzględnienia uwarunkowań hydrogeologicznych);
- 17) wdrożenie idei połączenia klinu Witnickiego z klinem Rębowo poprzez planowaną zieleń na terenie północnej i południowej części osiedla Europejskiego;
- 18) porządkowanie wnętrz mieszkaniowych w zabudowie wielorodzinnej oraz wprowadzanie urządzonej zieleni osiedlowej z urządzeniami rekreacyjnymi;
- 19) ustalanie odpowiedniej minimalnej powierzchni biologicznie czynnej w poszczególnych terenach w zależności od uwarunkowań lokalnych (ukształtowanie terenu, możliwości retencyjne) oraz od położenia względem zidentyfikowanych elementów Systemu Zieleni;
- 20) zabezpieczenie terenów pod błękitno – zieloną infrastrukturę;
- 21) wskazanie systemu kształtowania błękitno – zielonej infrastruktury z uwzględnieniem możliwości odbioru wód opadowych i przepustowości rzeki Kłodawki;

22) wypracowanie wytycznych do projektowania odpowiednio dla poszczególnych terenów, np. zastosowanie rozszczelnień, małej retencji, ustalenie wysokiego parametru powierzchni biologicznie czynnej.

Strategia elektromobilności miasta Gorzowa Wielkopolskiego

W Strategii elektromobilności miasta Gorzowa Wielkopolskiego, przyjętej Uchwałą nr XXVIII/470/2020 z 30 września 2020 r. przez Radę Miasta Gorzowa Wielkopolskiego, ujęto następujące zadania uwzględniające potrzeby w zakresie łagodzenia zmian klimatu, jak i podnoszenia odporności miasta na klęski żywiołowe:

Zadanie 1.1. Zakup 8 nowych autobusów elektrycznych w 2021 r.

13 maja 2021 r. podpisano z firmą Solaris umowę na zakup 8 autobusów elektrycznych wraz z instalacją 3 stacji ładowania; zadanie zostanie zrealizowane w drugiej połowie 2022 r.

Zadanie 1.2. Zakup i instalacja 3 stacji ładowania na obszarze obsługi komunikacyjnej (na pętlach autobusowych/przystankach końcowych) oraz 4 podwójnych stacji ładowania na terenie zajezdni Operatora w 2021 r.

13 maja 2021 r. podpisano z firmą Solaris umowę na zakup instalacji stacji ładowania; zadanie zostanie zrealizowane w drugiej połowie 2022 r.

Zadanie 1.3. Zakup 15 autobusów zeroemisyjnych po 2021 r.

Wydział Gospodarki Komunalnej i Transportu Publicznego złożył wniosek o dofinansowanie na realizację inwestycji pn. „Zakup autobusów elektrycznych wraz z rozbudową infrastruktury ładowania w Gorzowie Wielkopolskim – etap II”, w konkursie ogłoszonym przez NFOŚiGW, w ramach Programu priorytetowego „Zielony transport publiczny”. Założeniem projektu jest uniknięcie emisji zanieczyszczeń powietrza poprzez dofinansowanie przedsięwzięć polegających na obniżeniu wykorzystania paliw emisyjnych w transporcie.

Zadanie 1.4. Zakup i instalacja infrastruktury ładującej dla 15 nowych autobusów zeroemisyjnych po 2021 r.

Wydział Gospodarki Komunalnej i Transportu Publicznego złożył wniosek o dofinansowanie na realizację inwestycji pn. „Zakup autobusów elektrycznych wraz z rozbudową infrastruktury ładowania w Gorzowie Wielkopolskim – etap II”, w konkursie ogłoszonym przez NFOŚiGW, w ramach Programu priorytetowego „Zielony transport publiczny”. Założeniem projektu jest uniknięcie emisji zanieczyszczeń powietrza poprzez dofinansowanie przedsięwzięć polegających na obniżeniu wykorzystania paliw emisyjnych w transporcie.

Zadanie 2.1. Budowa ogólnodostępnych punktów ładowania, celem osiągnięcia do 31 marca 2021 r. liczby wymaganej przez ustawę o elektromobilności i paliwach alternatywnych.

Ustawa wskazuje limit zainstalowanych minimum 60 punktów ładowania w naszym mieście. Na dzień 21 grudnia 2021 r. w Gorzowie Wielkopolskim znajduje się

6 ogólnodostępnych stacji ładowania o łącznej liczbie 12 punktów ładowania. Enea Operator Sp. z o. o. dotychczas wybudowała 16 z 17 zaplanowanych ogólnodostępnych stacji ładowania z 32 punktami. Stacje nie zostały jeszcze odebrane przez Urząd Dozoru Technicznego. Łącznie Operator Enea wybudował 46 punktów ładowania.

Zadanie 2.2. W przypadku nowej organizacji ruchu na terenie Miasta - dopuszczenie ruchu pojazdów elektrycznych po pasach drogowych przeznaczonych do wyłącznego przemieszczania się autobusów.

Zadanie 3.1. Wprowadzenie Systemu Dynamicznej Informacji Pasażerskiej.

Zadanie 3.2. Budowa zintegrowanego centrum przesiadkowego przy Dworcu Kolejowym w Gorzowie Wielkopolskim.

Zakończono prace projektowe dotyczące wykonania dokumentacji projektowej. Dnia 23 czerwca 2021 r. organ administracji budowlanej wydał decyzję ZRID umożliwiającą prowadzenie robót dla tego zadania. W dniu 26 października 2021 r. Wojewoda Lubuski stwierdził ostateczność decyzji ZRID. Dnia 31 sierpnia 2021 r. w efekcie pierwszego ogłoszonego postępowania nie wyłoniono wykonawcy robót; w związku z powyższym Miasto planuje ogłoszenie drugiego postępowania przetargowego na przełomie grudnia 2021 r. i stycznia 2022 r.

3.3. Zmiana polityki taryfowej publicznej komunikacji zbiorowej.

3.4. Wdrażanie „Koncepcji budowy ścieżek rowerowych MOF Gorzowa Wielkopolskiego”.

W opracowywanej „Strategii rozwoju ponadlokalnego Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wielkopolskiego 2030”, jednym z kierunków działań jest budowa, rozwój i integracja sieci dróg rowerowych w MOF GW. Przed realizacją ww. działania planuje się sporządzenie koncepcji budowy ścieżek rowerowych MOF GW).

Zadanie 4.1. Modernizacja przystanków komunikacji zbiorowej.

Zadanie 4.2. Przystosowanie taboru komunikacji zbiorowej do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Zadanie 4.3. Wdrożenie zasad projektowania uniwersalnego.

Strategia Rozwoju Miasta Gorzowa Wielkopolskiego 2030

W dniu 25 sierpnia 2021 r. Rada Miasta Gorzowa Wielkopolskiego podjęła Uchwałę nr XLI/705/2021 w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Miasta Gorzowa Wielkopolskiego 2030. Prace nad dokumentem miały miejsce w latach 2020-2021. Uchwalona Strategia, w tym jej załącznik, pod nazwą „Diagnoza strategiczna uwarunkowań rozwojowych Gorzowa Wielkopolskiego”, uwzględnia uaktualnione prognozy zmian klimatu. Zgodnie z zapisami Strategii, w Gorzowie zmiany klimatu przejawiać się będą m.in. występowaniem nagłych zjawisk atmosferycznych, w tym susz i upałów. Odpowiedź na te problemy ujęta została w Celu 3 „Miasto przygotowane na wyzwania przyszłości”, Priorytecie 3.3. „Zachowane atuty

przestrzenne i przyrodnicze miasta”. W opisie PI 3.3. zawarto informacje, że działania powinny się skupiać na zagospodarowaniu wód opadowych, budowaniu zbiorników retencyjnych, czy rozszczelnieniu terenów zabetonowanych – dążenie do naturalnej zdolności retencyjnej gruntów. Priorytetowo należy traktować rozwój błękitno-zielonej infrastruktury w kontekście adaptacji do zmian klimatu. Na działania dotyczące zjawisk kryzysowych, w tym związanych ze zmianami klimatu, wskazuje także PI 3.4. „Miasto odporne na zjawiska kryzysowe”.

Strategia rozwoju ponadlokalnego Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wielkopolskiego 2030

Czwartym dokumentem, który będzie także uwzględniał uaktualnione prognozy zmian klimatu oraz działania dotyczące zapobiegania negatywnym zjawiskom związanym ze zmianami klimatu i adaptacją do jego zmian, jest Strategia rozwoju ponadlokalnego Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wielkopolskiego 2030. Prace nad Strategią rozpoczęły się w bieżącym roku i mają zakończyć się do końca grudnia 2021 r.

Działanie 1.4. Techniczne wsparcie służb ratowniczych i jednostek zarządzania kryzysowego oraz wspólne szkolenia służb ratowniczych

Urząd Miasta wsparł działania służb ratowniczych łączną kwotą w 2019 roku 125 000 zł, w roku 2020 kwota wsparcia wynosiła 100 000 zł, zaś w 2021 roku 270 000 zł. Ww. kwoty wydatkowane m. in. na dotację na remont dachu budynku zajmowanego przez OSP Siedlice, dotację na ponadnormatywne służby prewencyjne KM Policji, dotację na zakup radiowozu oznakowanego z przedziałem do przewozu psów służbowych dla KM Policji w Gorzowie Wielkopolskim, dotację na wydatki inwestycyjne związane z zakupem samochodu ratowniczo-gaśniczego, jak również dofinansowanie zakupu samochodu osobowego w wersji nieoznakowanej.

W ramach technicznego wsparcia służb ratowniczych i jednostek zarządzania kryzysowego Miasto Gorzów Wielkopolski przekazało w 2018 r. w drodze darowizny na rzecz Skarbu Państwa – w trwałą zarząd Komendy Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej i Komendy Miejskiej Państwowej Straży Pożarnej cztery lokale mieszkalne, położone przy ulicach: Sikorskiego 10/2, Słonecznej 56/30, Gwiazdzistej 18/44 i Gwiazdzistej 22/80 - po dwa dla każdej z jednostek – z przeznaczeniem na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych pracowników tych jednostek. W zasobie Skarbu Państwa nie ma lokali mieszkalnych.

Lokale przeznaczone zostały na mieszkania dla absolwentów Szkoły Głównej Służby Pożarniczej w Warszawie, rekrutowanych do obsady wakujących stanowisk kierowniczych Komend w Gorzowie Wlkp. Mają być one przekazywane na okres 5 lat, tj. do czasu uzyskania przez funkcjonariuszy własnego mieszkania, a zwolnione lokale przyznawane będą kolejnym oficerom. Takie działania mają stanowić zachętę dla absolwentów Uczelni do osiedlenia się w Gorzowie Wlkp. Pozwoli to jednocześnie na pozyskanie kadry kierowniczej i obsady wakujących stanowisk, a tym samym przyczyni się do poprawy realizacji zadań z zakresu ochrony przeciwpożarowej.

Obecnie – grudzień 2021 r., finalizowana jest procedura dokonania darowizny na rzecz Skarbu Państwa w trwały zarząd Komendy Wojewódzkiej Policji w Gorzowie Wielkopolskim lokalu mieszkalnego Nr 28 o pow. 43,11 m², położonego w budynku przy ul. Bohaterów Westerplatte 2. Przekazanie lokalu ma celu zaspokojenie potrzeb jednostki w zakresie zapewnienia mieszkań dla policjantów przeniesionych do KWP. Posiadany przez jednostkę zasób kwater tymczasowych na terenie miasta Gorzowa Wielkopolskiego nie jest wystarczający. Zgodnie z art. 88 oraz art. 96 ustawy o Policji – policjantowi przysługuje lokal mieszkalny lub kwatery tymczasowa. Pozyskanie przez Policję lokalu przyczyni się do zabezpieczenia potrzeb policjantów, w szczególności kadry kierowniczej – oficerów, którzy zostają służbowo przeniesieni z innych województw do pełnienia służby w Gorzowie Wielkopolskim. Zachęci to policjantów do wstępowania w szeregi Policji, pozwoli na pozyskanie kadry kierowniczej i obsady wakujących stanowisk.

Działanie 1.5. Dokończenie inwestycji budowy bazy Lotniczego Pogotowia Ratunkowego

Inwestycja została zrealizowana, natomiast decyzją z dnia 5 kwietnia 2019 r. Powiatowego Inspektora Nadzoru Budowlanego dla miasta Gorzowa Wielkopolskiego udzielono dla Lotniczego Pogotowia Ratunkowego pozwolenia na użytkowanie Bazy Śmigłowcowej Służby Ratownictwa Medycznego (HEMS) przy ul. Jana Dekerta w Gorzowie Wielkopolskim.

Działanie 1.6. Tworzenie sieci wsparcia dla osób starszych

W roku 2019 przystosowane zostały pomieszczenia w Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej poprzez wygospodarowanie miejsca na aneks kuchenny, szatnię, zaplecze, łazienkę o łącznej powierzchni 67,87 m² na potrzeby utworzenia Klubu Senior+ dla 15 seniorów – osób nieaktywnych zawodowo 60+. Miasto pozyskało na ten cel środki z rządowego Programu wieloletniego Senior+ na lata 2015-2020.

Dodatkowo, kluczową rolę dla jakości życia seniorów mają te aspekty, które umożliwiają poczucie zadowolenia z życia, podtrzymanie aktywności i samodzielności oraz poczucie bezpieczeństwa. Zgodnie z teorią aktywności jest możliwość podtrzymania aktywności starszego człowieka w różnych obszarach życia. Aktywność pozwala seniorom na zachowanie poczucia znaczenia, własnej wartości, satysfakcji z życia, a także sprawowania kontroli nad własnym życiem. Poziom i rodzaj aktywności jest uzależniony jednak nie tylko od osobistych preferencji, stanu zdrowia i posiadanych umiejętności, ale także odzwierciedla kontekst społeczny, oczekiwania i propozycje środowiska. Do barier ograniczających aktywność, oprócz stereotypów i postaw społecznych wobec osób w podeszłym wieku, zalicza się ograniczenia strukturalne i praktyczne związane z infrastrukturą. Obecność tych ograniczeń świadczy o niedopasowaniu otoczenia do możliwości osób starszych. Tym samym identyfikacja istniejących barier i określenie sposobu ich przekraczania są konieczne w organizowaniu wsparcia dla seniorów oraz pomocy w przechodzeniu do bardziej aktywnego stylu życia, pomimo

istniejących ograniczeń. Zatem już na etapie projektowania środowiska fizycznego powinno się dążyć do umożliwienia optymalizacji interakcji przestrzeni z jej użytkownikami, poprzez uczynienie przestrzeni sprzyjającej rozwojowi zachowań aktywnych dla jak największej grupy osób.

Dlatego też Miasto Gorzów Wielkopolski w latach 2019-2021, w ramach programu „TUPTUŚ - przebudowa chodników na terenie miasta Gorzowa Wielkopolskiego” zrealizowało przebudowę m. in.: ul. Korczaka (od ul. Staffa do ul. Lelewela), ul. 30 Stycznia (od ul. Dąbrowskiego do ul. Drzymały) ul. Krasieńskiego (od ul. Mieszka I do ul. Dąbrowskiego), ul. Drzymały (od wjazdu do Zespołu Szkół Elektrycznych do skrzyżowania z ul. Borowskiego).

Natomiast w ramach zadania „Likwidacja barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych” wykonane zostały następujące zadania:

- 1) Obniżenie krawężników na skrzyżowaniu ul. Bora-Komorowskiego i Sosabowskiego wraz z wymianą nawierzchni.
- 2) Obniżenie krawężników na przejściu dla pieszych przez ul. Bora Komorowskiego w rejonie Obrońców Pokoju (od strony budynków wielorodzinnych).
- 3) Obniżenie krawężników na wjeździe w osiedle przy ul. Maczka rejon lokalu „Babeczki & Cukiereczki”.
- 4) Wykonanie zatoki postojowej na dwa miejsca dla osób niepełnosprawnych przy ul. Słowackiego.
- 5) Obniżenie krawężnika na przejściu tzw. sugerowanym przez ul. Łokietka rejon Straży Pożarnej.
- 6) Wykonanie zatoki postojowej przy ul. Spokojnej na 4 miejsca postojowe w tym jedno dla osoby niepełnosprawnej.
- 7) Wymiana nawierzchni chodnika przy ul. Dąbrowskiego na odcinku od wjazdu do Jazz Clubu do wjazdu do Straży Pożarnej.
- 8) Remont nawierzchni chodnika wraz z obniżeniem przejść dla pieszych – odcinek od ul. Jagiellończyka do ul. Słowackiego.

Działanie 1.7. Poprawa infrastruktury obiektów pomocy społecznej

Dom Pomocy Społecznej nr 1 w roku 2020 dokonał montażu jak również uruchomienia układu sterowania procesem regeneracji zbiornika filtracyjnego w stacji uzdatniania wody wraz z przebudową stacji uzdatniania wody.

W roku 2020 w budynku głównym Domu Pomocy Społecznej Nr 2 z filią „Dom w Połowie Drogi” w Gorzowie Wielkopolskim przy ul. Walczaka 42 wykonano izolację ściany piwnicznej od strony północno-zachodniej hydroizolację mineralną pionową, na ścianie frontowej i szczytowej, natomiast w budynku Filii przy ul. Walczaka 27 wykonano remont dachu (wymiana pokrycia dachowego z papy termozgrzewalnej).

Działanie 1.8. Ocena efektywności wdrażania działań adaptacyjnych

Na bieżąco kontrolowane są zastosowane działania adaptacyjne oraz wdrażane są nowe, aby w jak najlepszy sposób przystosować Miasto do zmieniających się warunków klimatycznych. Stosowane są działania organizacyjne polegające na wprowadzaniu odpowiednich zapisów do dokumentów strategicznych i planistycznych Miasta.

Cel strategiczny 2. Zwiększenie poziomu świadomości mieszkańców na temat zagrożeń klimatycznych i adaptacji do zmian klimatu

Działanie 2.1. Włączenie zagadnień związanych ze zmianami klimatu i adaptacją do skutków tych zmian do programu edukacji ekologicznej

Wydział Ochrony Środowiska i Rolnictwa przeprowadził następujące kampanie społeczne:

Rok 2019:

1. Kampania edukacyjno-informacyjna dla mieszkańców „W Gorzowie dbamy o powietrze, którym oddychamy” (dofinansowanie 50% WFOŚiGW w Zielonej Górze), w ramach której zrealizowano:

1) Konkurs plastyczny „Nie tylko dzieciom jest wesoło, gdy mamy czyste powietrze wokoło”

Konkurs przeprowadzono wśród dzieci przedszkolnych.

2) Warsztaty dla laureatów konkursu plastycznego

Zajęcia laboratoryjne dotyczące czystości powietrza i kwaśnych deszczów zorganizowano dla trzech grup przedszkolnych w Zespole Szkół Technicznych i Ogólnokształcących. Podczas warsztatów dzieci mogły zaobserwować w jaki sposób powstaje kwaśny deszcz i jakie szkody powoduje np. na roślinach, na elewacji budynków itp.

3) Konkurs plastyczno-literacki „Nasze kolorowe eko-opowiadanie”

Dzieci z klas I-III szkół podstawowych miały za zadanie napisać opowiadanie na temat związany z ochroną powietrza i zilustrować je własnymi rysunkami.

4) Konkurs plastyczny na plakat dla klas IV-VI szkół podstawowych

Konkurs plastyczny dla młodzieży pt. „Stop niskiej emisji”. Dla laureatów konkursu zorganizowano **wycieczki do PGE Energia Ciepła S.A Oddziału Elektrociepłowni Gorzów.**

5) Warsztaty „Jakim powietrzem oddycham”

Dla uczniów klas VIII szkół podstawowych zorganizowano prelekcję oraz warsztaty terenowe z lichenologiem dr Piotrem Grochowskim, dotyczące

porostów, jako organizmów wskaźnikowych jakości powietrza. Uczniowie mieli możliwość wysłuchania krótkiego wykładu na temat tych organizmów, tak by następnie na obszarze rezerwatu przyrody „Gorzowskie Murawy” móc rozpoznawać je w terenie. Warsztaty cieszyły się dużym zainteresowaniem młodzieży.

6) Konkurs fotograficzny „Niebo nad Gorzowem”

Konkurs zorganizowano dla wszystkich mieszkańców miasta. Laureaci otrzymali nagrody rzeczowe, które wręczane były podczas uroczystego otwarcia nowej ścieżki rowerowej nad Wartą. Dodatkowo zorganizowano wystawę prac konkursowych.

7) Publikacja dla dzieci o nosorożcu

Została wydana kolejna publikacja dla dzieci, dotycząca dbałości o jakość powietrza w mieście pt. „Jak nosorożec mocno wiekowy, klimat w Gorzowie uczynił zdrowym”.

2. Kampania „Poznajemy bioróżnorodność naszego miasta i okolic”, w ramach której zrealizowano:

1) Konkurs wiedzy „Pszczelarstwo w Polsce”

Odbyła się jubileuszowa XX edycja konkursu dla młodych pszczelarzy w Zespole Szkół Mechanicznych.

2) Konkurs wiedzy „Formy ochrony przyrody w Polsce”

Konkurs zorganizowano dla uczniów klas V-VII szkół podstawowych. Składał się on z kilku etapów. Laureaci, oprócz nagród rzeczowych, uczestniczyli w warsztatach terenowych w Leśnej Stacji Dydaktycznej w Lipach na terenie Barlinecko-Gorzowskiego Parku Krajobrazowego.

3) Konkurs fotograficzny dla mieszkańców „Ptaki miejskie w obiektywie”

Konkurs zorganizowany dla wszystkich mieszkańców miasta.

4) Pasieka na dachu „Przemysłówki”

Na dachu wieżowca znajdującego się w centrum miasta posadowiono pasiekę. Miód pozyskany z pasieki można było otrzymać w nagrodę za udział w konkursach na pikniku pszczelarskim.

5) Piknik pszczelarski

Oprócz kiermaszu produktów pszczelich odbyły się warsztaty edukacyjne:

- „Poznaj pszczoły, produkty pszczele i prace pszczelarza”
- „Własnoręcznie wykonana świeca lub figurka woskowa to miły upominek lub pamiątka”
- „Domek dla pszczół – każdy może go zrobić sam”

Ponadto odbyła się prezentacja multimedialna o rodzimych zapylaczach i roślinach miododajnych, podczas której rozdano ulotki informacyjne, a także wystawa zdjęć roślin miododajnych.

Rok 2020:

Kampania edukacyjno-informacyjna dla mieszkańców „Woda to życie – dbajmy o nią” (dofinansowanie 50% WFOŚiGW w Zielonej Górze), w ramach której zrealizowano:

1) Konkurs plastyczny dla dzieci przedszkolnych „Woda wokół nas - piękno naszych rzek”

Do konkursu zaproszono dzieci z 32 przedszkoli. Prace plastyczne o tematyce związanej z tytułem konkursu wykonywane były grupowo, a ocenie podlegała jedna praca dostarczona przez przedszkole wykonana przez grupę przedszkolną. Nagrodą główną dla laureatów było uczestnictwo w warsztatach, które odbyły się w Zespole Szkół Technicznych i Ogólnokształcących w Gorzowie Wielkopolskim i obejmowały zajęcia laboratoryjne dot. właściwości wody.

2) Konkurs plastyczny dla uczniów kl. I-III pt. „Woda to życie - dbajmy o nią”

Do konkursu zaproszono uczniów klas I-III z gorzowskich szkół podstawowych. Prace o tematyce związanej z wodą w różnej postaci, tj. wodą pitną, oszczędzaniem zasobów wody, były wykonywane indywidualnie. W nagrodę dla klas laureatów konkursu przeprowadzono zajęcia w Stacji Uzdatniania Wody PWiK.

3) Konkurs fotograficzny dla mieszkańców „Piękno gorzowskich rzek w fotografii”

Nawiązując do położenia naszego miasta nad rzeką Wartą oraz dwoma mniejszymi rzekami Kłodawką i Srebrną ogłoszono konkurs fotograficzny dla mieszkańców, mający na celu uwrażliwienie ich na piękno natury i środowiska oraz zachęcenie do jego utrwalenia w fotografii.

4) Wydano publikację dla dzieci „Jak w Gorzowie szukał wody nosorożec fan przyrody”

Książeczka opowiada o tym, w jaki sposób dbać o jakość wody pitnej w mieście oraz o walorach naszych rzek i innych zbiorników wodnych na terenie miasta.

Do pomocy w realizacji Kampanii włączyło się Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Gorzowie Wlkp., które zaprosiło laureatów konkursów do odwiedzenia Oczyszczalni Ścieków oraz Stacji Uzdatniania Wody na terenie naszego miasta. Ponadto zaopatrzyło wszystkich uczniów rozpoczynających naukę w gorzowskich szkołach podstawowych w bidony, aby w ten sposób ograniczyć zużycie jednorazowych wyrobów z tworzyw sztucznych i zachęcić do spożywania wody pitnej. Bidony w ilości 1 200 szt. wręczono pierwszacom na początku września.

Niestety z uwagi na pandemię koronawirusa wycieczki nie odbyły się. Nie udało się też zrealizować konkursu wiedzy o wodzie dla uczniów klas IV-VIII szkół podstawowych „Woda w naszym otoczeniu – co wiemy o wodzie?”.

Rok 2021:

Kampania edukacyjno-informacyjna pn. „Każdy konsument warzyw i owoców świadomym ich producentem – i Ty możesz zostać miejskim ogrodnikiem, a nawet rolnikiem” (dofinansowanie 50% WFOŚiGW w Zielonej Górze), w ramach której zrealizowano:

1) Projekt dla dzieci z najstarszych grup przedszkolnych „Mój pierwszy warzywnik”

Do konkursu zaproszone zostały dzieci z gorzowskich przedszkoli: 28 przedszkoli miejskich i 4 niepublicznych – po 2 grupy starszaków z każdego przedszkola. Miasto zakupiło duże skrzynie do uprawy oraz ziemię, a przedszkola założyły mini ogródek warzywno-owocowy. Nasiona i sadzonki pozyskane zostały od rodziców, dziadków, sponsorów lub zakupione, czy wyprodukowane przez przedszkole we własnym zakresie. Oceniane były prezentacje wykonane przez przedszkola (zdjęcia, krótki opis, ciekawostki o warzywach i owocach) przedstawiające przebieg projektu. Laureaci w nagrodę wzięli udział w zajęciach terenowych w Zespole Szkół Ogrodniczych.

2) Projekt dla uczniów klas III „Szkolni ogrodnicy w akcji”

Do konkursu zaproszone zostały dzieci z 18 gorzowskich miejskich szkół podstawowych i 6 niepublicznych. Szkoły założyły mini ogródek warzywno-ziołowy w otrzymanych od Miasta skrzynkach do uprawy. Ziemia, nasiona, sadzonki pozyskane zostały od sponsorów lub zakupione przez szkołę we własnym zakresie. W otrzymanych kielkownicach uczniowie prowadzili kiełkowanie nasion. Na zakończenie projektu szkoły poproszone zostały o wykonanie prezentacji (zdjęcia, krótki opis, ciekawostki o warzywach i ziołach) przedstawiającej przebieg zadania. Dodatkowym atutem projektu było przedstawienie informacji o ilości wykorzystanych nasion lub sadzonek, wody i ewentualnie nawozu do uprawy, a także ilości uzyskanych plonów. Na podstawie prezentacji i wyników prowadzonych prac dokonano oceny realizacji projektu. Nagrodą dla laureatów były zajęcia terenowe w Zespole Szkół Ogrodniczych.

3) Konkurs plastyczny na plakat dla uczniów klas IV-VII pt. „Uprawa warzyw i owoców w mieście.”

Plakat miał zachęcać gorzowian do zakładania ogródków zapewniających zdrową żywność wyprodukowaną samodzielnie, ogródków przydomowych, przy blokach mieszkalnych, ogrodów społecznych, a nawet uprawy roślin na balkonie czy parapecie. Prace plastyczne oceniane były indywidualnie, natomiast dla klas laureatów konkursu zorganizowane zostały warsztaty kulinarne w Zespole Szkół Gastronomicznych, na których będą wykonywać potrawy na bazie lokalnych warzyw i owoców.

4) Projekt dla mieszkańców – pn. „Miejskie ogrody społeczne”

Konkurs na koncepcję ogrodu społecznego, do którego zaproszone zostały wszystkie spółdzielnie mieszkaniowe i Zakład Gospodarki Mieszkaniowej. Poproszono o wspólne przeprowadzenie projektu i o wskazanie miejsc na terenach przez nich zarządzanych, które mogą służyć do założenia ogrodów społecznych. Poproszono również o zachęcenie mieszkańców do udziału w projekcie poprzez zorganizowanie spotkań i dostarczenie specjalnych ulotek z regulaminem projektu. Informacja dla mieszkańców o konkursie została zamieszczona na stronie miejskiej. Mieszkańcy mogli zapoznać się z propozycją na stoiskach organizowanych kilkakrotnie w różnych dzielnicach miasta.

W ramach projektu zrealizowano koncepcję ogrodu na terenie Zespołu Kształcenia Specjalnego przy Szkole Podstawowej nr 16.

5) Konkurs fotograficzny dla mieszkańców pn. „Warzywa, owoce i zioła na moim balkonie”.

Konkurs przeznaczony dla wszystkich mieszkańców, którzy na swoich balkonach uprawiają warzywa, owoce lub zioła. Oceny upraw balkonowych dokonała komisja na podstawie nadesłanych zdjęć, przedstawiających rośliny uprawiane w pojemnikach na balkonach.

6) Wydanie publikacji pt. „Jak nosorożec eko-bohater na balkonie sadził sałatę”

Książeczka mówi o tym, że własna uprawa warzyw i owoców przez mieszkańców Gorzowa, nawet dzieci, jest możliwa nie tylko w ogrodzie, ale nawet na własnym balkonie. Zawiera informacje o gorzowskim rolnictwie i ogrodnictwie.

Ponadto do kampanii edukacyjnej włączyła się spółka miejska INNEKO, która zaopatrzyła wszystkich uczniów rozpoczynających naukę w gorzowskich szkołach podstawowych w ekologiczne lunchboxy, w których dzieci mogą zabierać drugie śniadanie do szkoły, aby w ten sposób ograniczyć zużycie jednorazowych wyrobów foliowych i zachęcić do spożywania zdrowej żywności. Śniadaniówki w ilości 1 050 szt. wręczono pierwszokom na początku września. Dodatkowo dzieci otrzymały ekologiczne bawełniane worki, książeczki „Jak nosorożec eko-bohater na balkonie sadził sałatę” oraz ekologiczne jabłka od gorzowskich sadowników.

Działanie 2.2. Przeprowadzanie kampanii informacyjnych na temat skutków ekstremalnych zjawisk pogodowych i ochrony przed nimi

W sytuacjach zbliżających się ekstremalnych zjawisk pogodowych (fale upałów i mrozów, silne wiatry i burze, obfite opady śniegu, oblodzenia, czy lokalne powodzie) mieszkańcy Miasta informowani są m.in. o możliwych utrudnieniach komunikacyjnych, przerwach w dostawie prądu, konieczności zabezpieczenia swojego mienia. Działania informacyjno-edukacyjne w tym zakresie będą kontynuowane i rozwijane w celu rozpowszechnienia informacji na temat

poprawnego reagowania lokalnej społeczności na ekstremalne zjawiska meteorologiczne i hydrologiczne.

Działanie 2.3. Poszerzenie programu zajęć Uniwersytetu Trzeciego Wieku o edukację ekologiczną z uwzględnieniem zagadnień dotyczących zmian klimatu i adaptacji do skutków tych zmian w celu stworzenia systemu międzypokoleniowej wymiany informacji

Z uwagi na pandemię koronawirusa i wynikające z tego tytułu ograniczenia i obostrzenia, w tym wprowadzenie nauki zdalnej, a nawet zawieszeniem zajęć, program zajęć Uniwersytetu Trzeciego Wieku nie został rozszerzony o edukację ekologiczną z uwzględnieniem zagadnień dotyczących zmian klimatu i adaptacji do skutków tych zmian.

Działanie 2.4. Prowadzenie działań edukacyjnych i promowanie dobrych praktyk w zakresie adaptacji do skutków zmian klimatu i łagodzenia zmian klimatu

Oprócz kampanii edukacyjnych, o których mowa w Działaniu 2.1. mających na celu wprowadzenie dobrych praktyk w codziennym życiu mieszkańców Gorzowa Wielkopolskiego, Miasto wspiera realizację programów rządowych, publikując informację na ich temat na miejskiej stronie internetowej oraz udzielając pomocy w wypełnianiu wniosków. Dotyczy to programów:

MOJA WODA

Program „Moja woda” ma na celu ochronę zasobów wodnych oraz minimalizację zjawiska suszy w Polsce dzięki zwiększeniu poziomu retencji na terenie posesji przy jednorodzinnych budynkach mieszkalnych i wykorzystywanie zgromadzonych wód opadowych oraz roztopowych, m.in. przez rozwój przydomowej zieleni i zbiorników wodnych.

Instalacje zrealizowane w ramach tego programu mają na celu zmniejszenie zapotrzebowania na wodę wodociągową, w tym do takich celów jak podlewanie zieleni przydomowej. Jednocześnie zminimalizowanie odprowadzania wód opadowych z posesji do kanalizacji, co powinno zmniejszyć ryzyko lokalnych podtopień oraz pozytywnie wpłynąć na wydajność lokalnej oczyszczalni ścieków.

W ramach program możliwe jest uzyskanie dofinansowania w formie dotacji 80% kosztów kwalifikowanych instalacji, wchodzących w skład przedsięwzięcia, jednak maksymalnie na kwotę 5000 zł na jedno przedsięwzięcie.

CZYSTE POWIETRZE

Program dla właścicieli i współwłaścicieli domów jednorodzinnych lub wydzielonych w budynkach jednorodzinnych lokali mieszkalnych z wyodrębnioną księgą wieczystą.

Dotacje na wymianę źródeł ciepła i termomodernizację domu wynoszą do 30 tys. zł w podstawowym poziomie dofinansowania i do 37 tys. zł w podwyższonym.

Dofinansowanie możliwe jest na wymianę starych i nieefektywnych źródeł ciepła na paliwo stałe na nowoczesne źródła spełniające najwyższe normy, a także na przeprowadzenie niezbędnych prac termomodernizacyjnych budynku.

Cel strategiczny 3. Zwiększenie odporności miasta na ekstremalne termiczne zjawiska meteorologiczne

Działanie 3.1. Planowanie i ochrona obszarów generowania świeżego/chłodnego powietrza i korytarz przewietrzania miasta

Działanie uwzględniono w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Gorzowa Wielkopolskiego, a także uwzględniane jest przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Działanie 3.2. Wzbogacenie przestrzeni publicznych miasta o rozwiązania błękitno-zielonej infrastruktury

Zadanie to zostało wpisane do Gminnego Programu Rewitalizacji Gorzów 2025+ (działania nad projektem poprzedziły przeprowadzone w 2016 r. spotkania warsztatowe z mieszkańcami oraz spacerzy badawcze).

Ponadto Wydział Gospodarki Komunalnej i Transportu Publicznego w ramach działania 3.2. wykonał:

- 1) W latach 2019-2020 dokonano nasadzeń 227 sztuk nowych drzew w ramach decyzji nałożonych przez Marszałka Województwa Lubuskiego. Natomiast w 2021 roku nasadzono 349 sztuk drzew na zasobach zieleni miejskiej, w pasach drogowych, na skwerach, w parkach oraz przy placach zabaw. Celem sadzenia jest uzupełnianie zasobów środowiska naturalnego oraz zacienianie chodników, stref rekreacyjnych, na których przebywają mieszkańcy. Ponadto w centrum miasta, na deptaku przy ul. Sikorskiego stworzono trzy parklety przy ławkach, w miejscach, gdzie wcześniej była powierzchnia utwardzona.
- 2) Rewitalizacje w 3 parkach miejskich, w tym:
  - a) Park im. Henryka Siemiradzkiego – wybudowano ścieżki o nawierzchni mineralnej przepuszczalnej, natomiast część ścieżek o charakterze rowerowym wykonano z asfaltu. Ponadto nasadzono krzewy i drzewa, wybudowano toaletę miejską, zamontowano małą architekturę w postaci: ławek, koszy, elementów siłowni zewnętrznej i placu zabaw, rzeźby interaktywne (lata inwestycji 2019 - 2021)
  - b) Park im. Mikołaja Kopernika – w zakresie inwestycji wybudowano ścieżki mineralne przepuszczalne, ścieżki bitumiczne, nasadzono drzewa, krzewy i zieleń o charakterze leśnym, zamontowano elementy placu zabaw oraz dwóch siłowni zewnętrznych, wymieniono ławki i kosze. Natomiast w 2022 r. planowana jest również przebudowa fontanny.

- c) Park Wiosny Ludów – głównym założeniem projektu jest zachowanie obszarów cennych przyrodniczo oraz różnorodności biologicznej. W zakresie tej inwestycji, w 2019 roku dokonano nasadzeń bylin, krzewów i drzew. Ponadto inwestycja obejmuje budowę tarasów rekreacyjno-widokowych, odmulenie stawu, przebudowę części ciągów pieszo-rowerowych, montaż małej architektury, nowej toalety miejskiej oraz budowę fontanny.

Ponadto, w związku z wpływającymi do Wydziału Ochrony Środowiska i Rolnictwa wnioskami o wydanie decyzji zezwalającej na usunięcie drzew z terenów prywatnych, wydając decyzje zezwalające na wycinkę zgodnie z ustawą o ochronie przyrody (nie dotyczy osób fizycznych), nałożono na wnioskodawców obowiązek dokonania nasadzeń zastępczych w ilości 1076 szt. drzew w roku 2019, 668 szt. drzew w 2020 roku oraz 682 szt. drzew w 2021 roku (stan na dzień 30 listopada 2021 r.).

Działanie 3.3. Promowanie dobrych praktyk w zakresie kształtowania błękitno-zielonej infrastruktury (służącej łagodzeniu niekorzystnych warunków termicznych)

Zielone mikroinicjatywy sąsiedzkie

Działania rozpoczęto pod koniec lutego 2021 roku, by kontynuować je w marcu, maju, czerwcu, aż do jesieni. Wszystko po to, by Gorzów był zielonym miastem. Akcję zapoczątkował premierowy pokaz filmu, w którym udział wzięli gorzowianie troszczący się o wygląd swojego najbliższego otoczenia. Inicjatywa przeznaczona była dla grup składających się z 5 mieszkańców podobszarów rewitalizacji (osiedla Słonecznego, Zakanala, Zawarcia i Centrum). Zwycięzcy otrzymali wsparcie rzeczowe o wartości do 1000 zł.

Miejski ogród społeczny

Konkurs dotyczył wykonania koncepcji na realizację ogrodu społecznego. Do konkursu mogli przystąpić mieszkańcy Gorzowa, którzy przedstawiliby koncepcję ogrodu społecznego, np. w niezagospodarowanej części kwartału, w sąsiedztwie zabudowy wielorodzinnej. Ogród społeczny pozwoliłby danej społeczności, np. wspólnocie sąsiedzkiej prowadzenie uprawy warzyw, owoców i ziół. Założeniem projektu był wkład w transformację miasta w kierunku zrównoważonego rozwoju. Ukazanie mieszkańcom Gorzowa możliwości produkcji zdrowej żywności w warunkach miejskich, przy jednoczesnym ograniczeniu zużycia energii, wody i innych zasobów miasta. W ramach projektu zrealizowano koncepcję ogrodu na terenie Zespołu Kształcenia Specjalnego przy Szkole Podstawowej nr 16.

Działanie 3.4. Promowanie korzystania z energii z OZE (w tym fotowoltaika)

Miasto prowadzi działania informacyjne o możliwości skorzystania z Programu Czyste Powietrze, w ramach którego udzielane są również dotacje do fotowoltaiki.

Informacja na stronie UM Gorzowa Wielkopolskiego.

Działanie 3.5. Kontynuacja termomodernizacji budynków użyteczności publicznej i modernizacja energetyczna budynków mieszkalnych

Urząd Miasta Gorzowa Wielkopolskiego w roku 2019 przeprowadził kompleksową termomodernizację budynku Zespołu Szkół Budowlanych i Samochodowych przy ul. Okrzei 42 wraz z wymianą instalacji c.o. i c.w.u. oraz wymianą opraw oświetleniowych na LED.

Wykonane termomodernizacje przez Zakład Gospodarki Komunalnej w roku 2019: Całkowity koszt wykonanych prac w 2019 r. wyniósł 3 300 250,56 zł, z czego koszt miasta to 1 320 279,61 zł, a koszt wspólnot mieszkaniowych 1 979 970,95 zł.

Rok 2019:

L.p.	Adres	Zakres prac
1.	Wyszyńskiego 99	Wykonanie termomodernizacji budynku, izolacja przeciwwilgociowa ścian piwnic, remont dachu z izolacją
2.	Puszkina 49-49a	Wykonanie termomodernizacji budynku, izolacja przeciwwilgociowa wraz z remontem dachu z izolacją
3.	Wyszyńskiego 101	Wykonanie termomodernizacji budynku
4.	Wyszyńskiego 20a	Wykonanie docieplenia budynku
5.	Wyszyńskiego 22a	Wykonanie docieplenia budynku
6.	Grobla 9	Ocieplenie dwóch ścian budynku
7.	Rzeźnicka 1	Termomodernizacja budynku
8.	Al. 11 Listopada 82B	Termomodernizacja budynku
9.	Plac Słoneczny 2	Termomodernizacja budynku
10.	30 Stycznia 4	Docieplenie elewacji budynku głównego oraz oficyny, wymiana stolarki okiennej, docieplenie stropów
11.	Dąbrowskiego 5	Docieplenie ścian od podwórka, docieplenie stropu poddasza
12.	Chrobrego 29	Docieplenie ścian od podwórka, docieplenie stropu poddasza
13.	Kos. Gdyńskich 62	Ocieplenie ściany
14.	Krzywoustego 10	Docieplenie ścian
15.	Krzywoustego 21	Docieplenie ścian budynku
16.	Wodna 2	Docieplenie ścian budynku
17.	Wodna 7 Spichrzowa 8	Docieplenie ścian budynku
18.	Wodna 7 Spichrzowa 8	Remont stropu
19.	Łokietka 11 B	Docieplenie ścian budynku
20.	Chrobrego 37	Docieplenie ścian budynku
21.	Chrobrego 38	Docieplenie ścian budynku
22.	Sikorskiego 19 20	Docieplenie ścian budynku
23.	Łokietka 2	Docieplenie ścian budynku
24.	Kos. Gdyńskich 103	Docieplenie stropu
25.	Łokietka 36	Docieplenie ścian budynku
26.	Garbary 3	Docieplenie ścian budynku

Wykonane termomodernizacje przez Zakład Gospodarki Komunalnej w roku 2020:
 Całkowity koszt wykonanych prac w 2020 r. wyniósł 3 924 311,23 zł, z czego koszt miasta to 1 085 750,13 zł, a koszt wspólnot mieszkaniowych 2 838 561,10 zł.

Rok 2020:

L.p.	Adres	Zakres prac
1.	Kilińskiego 1	Ocieplenie budynku
2.	Kilińskiego 2	Ocieplenie budynku
3.	Kilińskiego 16	Ocieplenie budynku
4.	Kilińskiego 17	Ocieplenie budynku
5.	Chodkiewicza 1	Ocieplenie budynku
6.	Wyszyńskiego 89-91	Ocieplenie budynku
7.	Mieszka I 54	Ocieplenie budynku
8.	Kobylogórska 40	Docieplenie ścian
9.	Wał Okrężny 10	Docieplenie budynku i oficyny
10.	Wał Okrężny 10	Docieplenie stropu oficyny i pomieszczenia dodatkowego
11.	Krzywoustego 14	Docieplenie ścian budynku, wymiana okien na klatkach schodowych
12.	Łokietka 1	Docieplenie ścian budynku
13.	Sikorskiego 126	Docieplenie ściany od podwórka
14.	Grottgera 5	Docieplenie elewacji od strony podwórza
15.	Al. Konstytucji 3 Maja 62-63	Termomodernizacja
16.	Al. 11 Listopada 95	Docieplenie ściany frontowej
17.	Matejki 75	Docieplenie elewacji, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, izolacja pionowa
18.	Matejki 79	Docieplenie elewacji, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej
19.	Al. Konstytucji 3-go Maja 10	Docieplenie ściany od podwórza
20.	Matejki 76	Docieplenie, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, izolacja pionowa
21.	Plac Słoneczny 5	Docieplenie ściany od podwórza
22.	30 Stycznia 23	Docieplenie ściany
23.	Krzywoustego 22	Docieplenie ścian
24.	Pocztowa 5	Docieplenie ściany
25.	Kos. Gdyńskich 17	Docieplenie ściany
26.	Sikorskiego 11	Termomodernizacja budynku

Wykonane termomodernizacje przez Zakład Gospodarki Komunalnej w roku 2021:
 Całkowity koszt wykonanych prac w 2021 r. wyniósł 4 993 054,08 zł, z czego koszt miasta to 2 526 024,44 zł, a koszt wspólnot mieszkaniowych 2 467 029,64 zł.

Rok 2021:

Lp.	Adres	Zakres prac
1.	Jagiełły 13	Docieplenie ścian
2.	Mieszka I 24A	Termomodernizacja budynku
3.	Koniawska 7A-8	Ocieplenie ścian
4.	Kazimierza Wielkiego 46	Docieplenie ścian
5.	Mieszka 58	Ocieplenie od podwórka i dodatkowe - kredyt
6.	Wyszyńskiego 113	Termomodernizacja, izolacja przeciwwilgociowa
7.	Spokojna 1	Docieplenie budynku + strop
8.	Śląska 7	Docieplenie budynku + strop
9.	Zbąszyńska 14	Docieplenie 3 ścian
10.	Wawrzyniaka 30A	Docieplenie 2 ścian
11.	Wawrzyniaka 27	Docieplenie 2 ścian
12.	Towarowa 16	Docieplenie elewacji tylnej
13.	Towarowa 18	Docieplenie elewacji tylnej
14.	Towarowa 15	Docieplenie elewacji tylnej
15.	Zielona 17 - 21	Docieplenie budynku
16.	Krótką 14	Termomodernizacja budynku docieplenie
17.	Sikorskiego 38	Docieplenie ścian budynku
18.	Kos. Gdyńskich 17	Docieplenie ściany budynku
19.	Kos. Gdyńskich 105	Docieplenie ściany budynku
20.	Ar. Polskiej 26	Docieplenie stropu piwnicy
21.	Sikorskiego 127	Remont elewacji
22.	Wełniany Rynek 6	Docieplenie ścian
23.	Herberta 1	Termomodernizacja budynku
24.	Al. Konstytucji 3 Maja 10	Docieplenie ścian
25.	Al. Konstytucji 3 Maja 10C	Docieplenie ścian
26.	Moniuszki 45A	Docieplenie ścian
27.	Estkowskiego 16	Termomodernizacja budynku
28.	Al. 11 Listopada 96	Docieplenie ścian
29.	Chopina 14	Docieplenie budynku
30.	Plac Słoneczny 3-4, Słoneczna 49	Docieplenie elewacji
31.	Al. 11 Listopada 97	Docieplenie budynku
32.	Śląska 67-67A	Docieplenie ścian
33.	Sikorskiego 97-98	Termomodernizacja budynku
34.	Borowskiego 22	Docieplenie ścian

Ponadto działania termomodernizacyjne przeprowadzane były m.in. przez takie jednostki jak:

- 1) Zespół Szkół Budowlanych i Samochodowych przy ul. Okrzei 42 – kompleksowa termomodernizacja wraz z wymianą instalacji c.o. i c.w.u. oraz wymianą opraw oświetleniowych na LED na łączną kwotę 4.815.547,86 zł (w tym ze źródeł zewnętrznych 3.834.061,78 zł);
- 2) Dom Pomocy Społecznej nr 1 (m.in. wymiana stolarki okiennej, wymiana rur c.o. i c.w.u., przebudowa SUW, remont łazienek) za łączną kwotę 740111 zł;
- 3) Dom Pomocy Społecznej nr 2 (wykonanie izolacji cieplnej ścian oraz wymiana stolarki okiennej) za łączną kwotę w 2020 r. 104.488,89 zł;
- 4) Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna (termomodernizacja budynku WSSE przy ul. Jagiellończyka 8 w 2019r.);
- 5) Lubuski Urząd Wojewódzki (kompleksowa termomodernizacja budynku Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego wraz z wymianą oświetlenia na LED oraz modernizacja węzła cieplnego i c.o. (pompy ciepła), modernizacja instalacji c.w.u, modernizacja wentylacji (rekuperacja), montaż systemu grzewczo – chłodzącego VRV w 2019 r.);
- 6) Spółdzielnie mieszkaniowe (docieplenie ścian i wymiana stolarki okiennej w budynkach mieszkalnych wielorodzinnych), w tym:
  - Spółdzielnia Mieszkaniowa „Górczyn” w latach 2019-2020 wykonała prace termomodernizacyjne za łączną kwotę 1.400.398,58 zł, natomiast w 2021 r. wykonała wewnętrzną instalację c.w. wraz z cyrkulacją, montaż instalacji fotowoltaicznych o wartości ok. 7.000.000,00 zł (w tym dofinansowanie ok. 3.000.000,00 zł z EFRR.);
  - Spółdzielnia Mieszkaniowa „Metalowiec” w latach 2019-2020 wykonała prace termomodernizacyjne za łączną kwotę 501.856,04 zł;
  - Spółdzielnia Mieszkaniowa „Staszica” w 2019 roku wykonała prace termomodernizacyjne za łączną kwotę 66.800,42 zł;
  - Spółdzielnia Mieszkaniowa „Dolinki” w 2020 roku wykonała prace termomodernizacyjne za łączną kwotę 424.027,81 zł;

Wydział Ochrony Środowiska i Rolnictwa w latach 2019-2021 zakupił 250 sztuk budek lęgowych dla jerzyków w ramach ochrony bioróżnorodności gatunkowej, za łączną kwotę 10550 zł. Do chwili obecnej rozdano 146 sztuk wspólnotom oraz spółdzielniom mieszkaniowym na terenie miasta. Budki zostały zamontowane na budynkach poddanych termomodernizacji.

Ponadto, każdorazowo Urząd Miasta w opracowywanych i uchwalanych miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego w paragrafie dotyczącym zasad ochrony i kształtowania ładu przestrzennego określa kolorystykę elewacji budynków, zazwyczaj jest to kolorystyka głównie w odcieniach: szarości, bieli, beży oraz zastosowanie do budowy naturalnych materiałów.

Działanie 3.6. Rozwój zrównoważonego transportu miejskiego

W 2019 r. tabor Miejskiego Zakładu Komunikacji w Gorzowie Wielkopolskim zmodernizowany został poprzez zakup 14 nowoczesnych, dwukierunkowych, trzymodułowych tramwajów PESA TWIST. Niskopodłogowe pojazdy posiadające klimatyzację zapewniają znacznie wyższy stopień komfortu podróży niż pozostałe tramwaje 6EGTW.

W lipcu 2021 r. Miejski Zakład Komunikacji w Gorzowie Wielkopolskim dokonał sprzedaży 6 szt. wyeksploatowanych pojazdów Solaris Urbino 12 wyprodukowanych w latach 1999 – 2001. Wycofane pojazdy cechowały się znacznym stopniem zużycia, nie posiadały klimatyzacji oraz spełniały standard emisji spalin Euro – 2.

Od września 2021 r. Miejski Zakład Komunikacji w Gorzowie Wielkopolskim użytkuje na liniach autobusowych pojazdy MAN Lion City 12c z silnikiem diesla. Pojazdy cechują się znacznie mniejszym zużyciem paliwa niż wycofane pojazdy, wyposażeniem przestrzeni pojazdu w klimatyzację, defibrylator oraz spełniają standard emisji spalin Euro 6-D.

W latach 2019-2021 podjęto następujące działania związane z ograniczeniem oddziaływania komunikacji miejskiej na klimat:

- uruchomienie linii tramwajowej nr 1 po remoncie i zawieszenie komunikacji zastępczej za tramwaj,
- uruchomienie linii autobusowej nr 128 w celu ograniczenia transportu indywidualnego przy dojazdach do szkół – wrzesień 2021 r.,
- uruchomienie obsługi CD Jeronimo Martins Polska w celu ograniczenia transportu indywidualnego przy dojazdach do pracy – luty 2021 r.
- zwiększenie zdolności przewozowej poprzez uruchomienie kursów bisowych przy dojazdach do K-SSSE w celu ograniczenia transportu indywidualnego przy dojazdach do pracy – II półrocze 2020 r.
- uruchamianie dodatkowych kursów na imprezy masowe (żużel) w miarę potrzeb.

Zespół Parkingowy

Biuro Konsultacji Społecznych i Rewitalizacji koordynuje od 2020 r. pracami nad powołanym przez Prezydenta Miasta Zespołem Parkingowym. Uszczelniono politykę taryfową na parkingach zlokalizowanych poza pasem drogowym, zarządzanych przez OSiR. W latach 2020-2021 przystąpiono do tworzenia polityki parkingowej miasta mającej na celu uporządkowanie parkowania przede wszystkim w centrum miasta, reorganizację i powiększenie strefy płatnego parkowania, weryfikację opłat, wyeliminowanie tzw. „dzikiego parkowania” w miejscach do tego nieprzeznaczonych (chodniki, pasy zieleni itp.)

W czerwcu 2021 r. została uchwalona przez Radę Miasta Gorzowa Wielkopolskiego uchwała w sprawie ustalenia strefy płatnego parkowania w Gorzowie Wielkopolskim, stawek opłat za postój pojazdów samochodowych na drogach

publicznych w strefie płatnego parkowania, określenia wysokości opłat dodatkowych oraz sposobu ich pobierania, rozszerzająca strefę i podnosząca stawki opłat.

Strategia elektromobilności Miasta Gorzowa Wielkopolskiego 2019-2020

W ramach strategii Miasto zakłada następujące działania:

- 1) Opracowanie szczegółowego planu oraz zespołu zachęt, dzięki którym właściciele indywidualnych środków transportu zdecydują się na zmianę pojazdów ze spalinowych na elektryczne (budowa punktów ładowania, preferencyjne miejsca parkingowe tylko dla pojazdów EV, możliwość wykorzystania bus pasów przez pojazdy EV);
- 2) Wymiana części floty pojazdów użytkowanych przez Miasto i jego zakłady budżetowe oraz spółki miejskie na pojazdy EV;
- 3) Zakup zeroemisyjnych autobusów celem ich wykorzystania przy świadczeniu usług komunikacji publicznej;
- 4) Stworzenie warunków do rozwoju elektromobilności, m.in. poprzez ułatwienie w lokalizowaniu stacji do ładowania pojazdów elektrycznych i wspieranie w rozwoju zeroemisyjnego transportu zbiorowego.

Strategia umożliwi wypełnienie założeń ustawy o elektromobilności i paliwach alternatywnych będącej jednym z elementów Programu Rozwoju Elektromobilności w Polsce.

Miasto Gorzów sukcesywnie kontynuuje wymianę taboru na bardziej komfortowe (termicznie) i bardziej ekologiczne pojazdy.

Działanie 3.7. Kontynuacja budowy i modernizacji systemu ścieżek rowerowych i ciągów pieszych

Budowa i wytyczenie dróg rowerowych:

- rozbudowa systemu ścieżek rowerowych o nawierzchni utwardzonej w granicach administracyjnych miasta Gorzowa Wielkopolskiego o łącznej długości 5910 m w 2019 r. oraz 6680 m w 2020 r.

Tworzenie bezpiecznych parkingów dla rowerów:

- montaż wiaty rowerowej ze stojakami przy ul. Grobla przed Centrum Handlowym Nova Park – 2019 r.

W latach 2019-2020 dokonano przebudowy ul. Śląskiej. Zadanie inwestycyjne obejmowało przebudowę konstrukcji jezdni ul. Śląskiej o dł. 775,4 m, przebudowę chodników na dł. 1690 m, wybudowanie ścieżki rowerowej poza jezdnią na odcinku 1140 m, po jezdni po pasie ruchu dla rowerów o dł. 754 m.

Ponadto w ramach tego działania ze środków Budżetu Obywatelskiego w roku 2020 zakupiono i zamontowano 3 stojaki rowerowe przy ul. Sportowej 5 (poza terenem szkoły), a także zamontowano wiatę rowerową ze stojakami przy ul.

Zamenhofa 2a – Szkoła Podstawowa nr 2. Natomiast w roku 2021 dokonano zakupu i montażu stojaków rowerowych dla Szkoły Podstawowej nr 13, Szkoły Podstawowej nr 20 oraz Zespołu Szkół Technicznych i Ogólnokształcących.

Ponadto w ramach poprawy infrastruktury rowerowej w 2020 roku przełożono i wyregulowano nawierzchnię chodników z kostki betonowej polbruk i krawężniki na przejazdach rowerowych na ul. Grobla – Woskowa – Zielona, w rejonie Ronda Grobla, przy ul. Słowiańskiej, przy ul. Chłopskiego, Raławickiej i Bora Komorowskiego, ustawiono i obniżono krawężniki betonowe.

Działanie 3.8. Kontynuacja zmian w systemach ogrzewania na bardziej efektywne i mniej lub bezemisyjne w obiektach publicznych i budynkach mieszkaniowych

W 2019 r. Zakład Gospodarki Mieszkaniowej wykonał następujące modernizacje:

- 1) ul. Wyszyńskiego 3 – adaptacja pomieszczenia kotłowni gazowej na węzeł c.o. miejski, budynek WM, w którym zlokalizowane są lokale użytkowe – kwota 18.695,04 zł;
- 2) ul. Kosynierów Gdyńskich 86 – sala bokserska, przełączenie budynku użyteczności publicznej z kotłowni gazowej na c.o. miejskie wraz z modernizacją instalacji – kwota 69.956,50 zł;
- 3) ul. Wodna 9 – modernizacja instalacji centralnego ogrzewania w lokalu użytkowym, budynek WM, kwota 32.730,73 zł;
- 4) likwidacja pieców kaflowych i wykonanie centralnego ogrzewania etażowego gazowego bądź ogrzewania elektrycznego:
  - a) we własnym zakresie za częściowym zwrotem w czynszu (przez przyszłych lub obecnych najemców) – wykonanie nowego systemu ogrzewania w 14 lokalach komunalnych, likwidacja 21 szt. pieców kaflowych i 2 szt. c.o. węglowego – kwota 137.158,04 zł,
  - b) w ramach inwestycji własnej ZGM – wykonanie w 5 lokalach komunalnych nowego systemu ogrzewania, likwidacja 10 szt. pieców kaflowych – kwota 128.848,99 zł.

Łącznie w 19 lokalach zlikwidowano 31 szt. pieców kaflowych i 2 szt. c.o. węglowe na kwotę 387.389,30 zł.

W 2020 r. Zakład Gospodarki Mieszkaniowej wykonał następujące modernizacje:

- 1) ul. Mickiewicza 17/3 – podłączenie 1 lokalu komunalnego do c.o. miejskiego w budynku, likwidacja 1 szt. c.o. etażowego gazowego – kwota 9.870,03 zł;
- 2) ul. Lipowa 20, 21, 22 – rozpoczęcie modernizacji instalacji c.o. i c.w.u. – wykonanie projektu – kwota 11.070,00 zł;
- 3) ul. Towarowa 1 – rozpoczęcie przez WM inwestycji wykonania instalacji c.o. i c.w.u. w budynku, w 8 lokalach komunalnych likwidacja 13 pieców – kwota 71.143,29 zł;
- 4) likwidacja pieców kaflowych i wykonanie centralnego ogrzewania etażowego gazowego bądź ogrzewania elektrycznego:

- a) we własnym zakresie za częściowym zwrotem w czynszu (przez przyszłych lub obecnych najemców) – wykonanie nowego systemu ogrzewania w 10 lokalach komunalnych, likwidacja 12 szt. pieców kaflowych, 1 szt. c.o. węglowego oraz 3 szt. kotłów gazowych – kwota 79.047,27 zł,
- b) w ramach inwestycji własnej ZGM – wykonanie w 3 lokalach komunalnych nowego systemu ogrzewania, likwidacja 6 szt. pieców kaflowych i 1 szt. c.o. węglowego – kwota 103.428,46 zł,
- c) z własnych środków najemcy bez udziału środków Gminy Gorzów zlikwidowano w 2 lokalach komunalnych 4 szt. pieców kaflowych,
- d) wykonanie w 6 lokalach komunalnych c.o. etażowego gazowego w ramach projektu pn. „Wymiana źródeł ciepła na obszarze miasta Gorzowa Wlkp.” realizowanego z dofinansowaniem unijnym – likwidacja 9 szt. pieców i 1 szt. c.o. węglowego – kwota 169.920,46 zł.

Łącznie w 29 lokalach zlikwidowano 44 szt. pieców kaflowych, 3 szt. c.o. węglowe oraz 3 kotły gazowe na kwotę 444.479,51 zł.

W 2021 r. Zakład Gospodarki Mieszkaniowej wykonał następujące modernizacje:

- 1) ul. Łokietka 8 – modernizacja instalacji c.o. w budynku wraz z podłączeniem 1 lokalu mieszkalnego – likwidacja 3 szt. pieców kaflowych – kwota 128.851,80 zł;
- 2) ul. Lipowa 20-21-22 – modernizacja instalacji centralnego ogrzewania we wszystkich lokalach w budynkach – koszt 642.948,37 zł;
- 3) ul. Towarowa 1 – dalszy ciąg inwestycji z 2020r. – koszt 172.949,38 zł,
- 4) likwidacja pieców kaflowych i wykonanie centralnego ogrzewania etażowego gazowego bądź elektrycznego:
  - a) we własnym zakresie za częściowym zwrotem w czynszu (przez przyszłych lub obecnych najemców) – wykonanie w 6 lokalach komunalnych nowego systemu ogrzewania, likwidacja 5 szt. pieców kaflowych, 2 szt. kotłów gazowych i grzejników olejowych – koszt 30.570,19 zł,
  - b) w ramach inwestycji własnej ZGM – wykonanie w 1 lokalu komunalnym nowego systemu ogrzewania, likwidacja 3 szt. pieców kaflowych – koszt 37.874,32 zł,
  - c) z własnych środków najemcy bez udziału środków Gminy Gorzów zlikwidowano w 1 lokalu komunalnym 2 szt. pieców kaflowych,
  - d) wykonanie w 44 lokalach komunalnych c.o. etażowego gazowego w ramach projektu pn. „Wymiana źródeł ciepła na obszarze miasta Gorzowa Wlkp.” realizowanego z dofinansowaniem unijnym – likwidacja 88 szt. pieców i 2 szt. c.o. węglowego – koszt 1.212.562,74 zł.

Łącznie w 53 lokalach zlikwidowano 98 szt. pieców kaflowych, 2 szt. c.o. węglowe i grzejniki olejowe na kwotę 2.225.756,80 zł.

Ponadto w 2020 r. dokonano wymianę źródła ciepła z węglowego na gazowe wraz z modernizacją instalacji c.o. w Przedszkolu Miejskim nr 16 przy ul. Wiejskiej 6 za łączną kwotę 221.827,79 zł (w tym dofinansowanie ze źródeł zewnętrznych 183.909,96 zł).

Działanie 3.9. Sukcesywna wymiana sieci ciepłych na preizolowane; wymiana zdewastowanej izolacji termicznej

Dbłość o ekologię spowodowała, że w latach 2019-2021 gorzowski Oddział PGE Energia Ciepła S.A. zrealizował projekty o dużym znaczeniu dla jakości powietrza w całym mieście. Głównym celem działania jest ograniczanie niskiej emisji komunalnej. W trakcie trzech lat przyłączono do miejskiej sieci ciepłowniczej 85 budynków, zarówno w zakresie c.o. jak i c.w.u. W efekcie zanotowano spadek emisji szkodliwych pyłów i dwutlenku węgla.

PGE Energia Ciepła S.A. Oddział Elektrociepłowni w Gorzowie Wielkopolskim zmodernizował w latach 2019-2021 stare sieci kanałowe oraz napowietrzne, zastępując je sieciami podziemnymi w technologii rur preizolowanych, w roku 2019 - 1 434 m, w roku 2020 - 4 868 m, w roku 2021 - 1 233 m zmodernizowanej sieci.

Cel strategiczny 4. Zwiększenie odporności miasta na ekstremalne zjawiska hydrologiczne (związane z intensywnymi opadami, powodzią i suszą) oraz anemometryczne (silny wiatr) i wyładowania atmosferyczne

Działanie 4.1 Waloryzacja systemu przyrodniczego miasta i jego ochrona jako podstawa tworzenia błękitno-zielonej infrastruktury

Wydział Geodezji i Katastru w ramach działania zrealizował:

- 1) Rozbudowę Systemu Informacji Przestrzennej miasta Gorzowa Wielkopolskiego w ramach realizacji projektu: Rozwój elektronicznych usług świadczonych przez Urząd Miasta Gorzowa Wielkopolskiego oraz udostępniania danych publicznych.

Utworzenie systemu GIAP-SPDP (Samorządowa Platforma Danych Przestrzennych), w ramach której powstały m.in. takie aplikacje jak: POLA EKO-AZBEST, POLA EKO-EKOLOG, POLA EKO-GOSPODARKA ZIELENIĄ, POLA EKO-OCHRONA PRZYRODY, POLA EKO-WYCINKA DRZEW, POLA EKO-TURYSTA, POLA EKO-ODPADY, POLA EKO-ZARZĄDZANIE KRYZYSOWE.

Udostępnienie danych dotyczących ochrony środowiska na Geoportalu www.geoportal.gorzow.pl

- 2) Utworzenie roboczego portalu "Zielony Gorzów - system zieleni miejskiej" mającego służyć przyszłej inwentaryzacji drzew w mieście – rok 2021.
- 3) Wektoryzację zlewni wód opadowych i wylotów tych zlewni - w oparciu o mapy PDF z opracowania z 2008 roku będącego w zasobach WGT. Zadanie zrealizowane w 2017 roku na potrzeby analiz związanych z projektem pn. „Zagospodarowanie wód opadowych na terenie Miasta Gorzowa Wlkp. – etap I”. Zwektoryzowane zlewnie nakładane są na różnego rodzaju podkłady/mapy w zależności od potrzeb i analiz przestrzennych. Ostatnia taka mapa pochodzi z 2021 roku.

- 4) Propozycja lokalizacji zbiorników retencyjnych - opracowanie mapowe robocze. Prace koncepcyjne rozpoczęte w roku 2018, wytypowanie lokalizacji zbiorników małej retencji we współpracy z wydziałami UM. Udostępnienie danych dotyczących zlewni wód opadowych, zbiorników retencyjnych oraz wylotów zlewni na Portalu wewnętrznym Urzędu Miasta – Retencja – 2021 rok.
- 5) Robocze opracowanie mapowe i lokalizacji punktów pomiarowych Kłodawki (kategorie lokalizacji punktów pomiarowych: przed mostkiem/kładką, za zrzutem wody powyżej KD600, przed mostkiem/kładką i za zrzutem wody, dołączenie cieku wodnego, inne) – 2021 rok

Udostępnienie danych na Portalu wewnętrznym Urzędu Miasta (Kłodawka - punkty pomiarowe – 2021 rok

Działanie 4.2. Przebudowa i adaptacja wód i zieleni miejskiej – tworzenie systemu błękitno-zielonej infrastruktury

W celu zachowania istniejących wód przyczyniających się do łagodzenia ekstremalnych temperatur oraz do oczyszczania powietrza w 2019, 2020 oraz 2021 r. prowadzono działania związane z konserwacją rzeki Kłodawki na terenie miasta.

Prace te polegały na:

- a) kontrolowaniu koryta rzeki i regulowaniu przepływu za pomocą urządzeń hydrotechnicznych,
- b) usuwaniu odpadów z koryta rzeki i skarp gałęzi, odpadów wielkogabarytowych, z nurtu rzeki i skarp,
- c) likwidacji zatorów z koryta rzeki, bieżące koszenie roślinności ze skarp,
- d) prowadzeniu stałego monitoringu rzeki w okresie zimowym, usuwaniu zatorów lodowych na odcinku od wylotu kanalizacji deszczowej do rzeki Kłodawki.

Dodatkowo corocznie w okresie jesiennym prowadzone są prace polegające na konserwacji rowów melioracji szczegółowej, które polegają na wykoszeniu ok. 26 870 mb oraz odmuleniu 14 965 mb rowów. Ponadto na Kanale Mazowieckim oraz na otwartych zbiornikach retencyjnych prowadzone były prace w zakresie odmulania i koszenia.

Działanie 4.3. Budowa i rozwój lokalnych systemów błękitno-zielonej infrastruktury służącej przechwytywaniu nadmiaru wód opadowych, ich retencji i zagospodarowania

W lutym 2021 r. pracownicy Biura Konsultacji Społecznych i Rewitalizacji Urzędu Miasta Gorzowa Wielkopolskiego wraz z pracownikami Administracji Domów Mieszkalnych nr 5 przeprowadzili z mieszkańcami osiedla Słoneczne rozmowy na temat koncepcji i realizacji parku kieszonkowego. W ramach współpracy Miasta z firmą Leroy Merlin wykonano pierwszy w Gorzowie park kieszonkowy. Prace przy realizacji parku kieszonkowego zakończono w listopadzie 2021. W wykonywaniu nasadzeń roślinności brali udział mieszkańcy osiedla Słoneczne.

Działanie 4.4. Zagospodarowanie wód opadowych na terenie miasta - kontynuacja

Zagospodarowanie wód opadowych na terenie Miasta Gorzowa Wielkopolskiego – etap I, to działanie polegające na adaptacji do zmian klimatu istniejącej infrastruktury odwodnieniowej (sieci kanalizacji deszczowej) oraz terenów miasta objętych projektem w zakresie odporności na występowanie intensywnych opadów. W ramach projektu dokonano rozbudowy, przebudowy i remontu kanalizacji deszczowej o długości 13,94 km wraz z budową nowych zbiorników retencyjnych oraz remontem istniejących o łącznej pojemności 34.385,00 m³ w celu likwidacji podtopień po intensywnych opadach, likwidacji zastoisk wody, czy odciążenia sieci kanalizacji deszczowej. Wybudowana zostanie także infrastruktura towarzysząca: siłownia plenerowa, boisko oraz ciąg spacerowy, punkty poboru wody do celów komunalnych, szalety. Inwestycje są prowadzone w obszarze czterech zlewni: ul. Żwirowa, ul. Słowiańska, ul. Szmaragdowa, ul. Olimpijska. W 2020 roku projekt został rozszerzony o dwa zadania spoza obszaru zlewni objętych projektem: „Sieć kanalizacji deszczowej i drenaż w ramach budowy CEZIB przy ul. Warszawskiej” oraz „Sieć kanalizacji deszczowej wraz ze zbiornikami w ramach rozbudowy DK 22”. Powierzchnia objęta systemem zagospodarowania wód opadowych wynosi 3,91 km². Projekt stanowi pierwszy etap ogólnego/większego przedsięwzięcia, który został podzielony na etapy z uwagi na szeroki i skomplikowany zakres. Zakres każdego z zadań obejmuje cały system kanalizacji na obszarze danej zlewni. Takie podejście zapewni rozwiązanie problemów występujących na obszarze danej zlewni w sposób całkowity i perspektywiczny oraz adaptację/przystosowanie do zmian klimatu. W pierwszej kolejności zdiagnozowano rejony Miasta Gorzowa Wielkopolskiego wymagające natychmiastowej interwencji. Są to zlewnie, w których odnotowuje się obecnie największą liczbę podtopień, awarii, itp. jednocześnie są to zlewnie o największym potencjale rozwojowym (np. duża liczba terenów przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową i usługową). Brak zastosowania rozwiązań przewidzianych w projekcie może doprowadzić do nasilenia problemów, takich jak podtopienia, zalania, unoszenie włazów, zapadania jezdni, powstawanie wyrw i zapadlisk, co w efekcie może ograniczyć rozwój tych rejonów miasta.

W ramach projektu Zagospodarowanie wód opadowych na terenie miasta Gorzowa Wlkp. – etap I wybudowano zbiorniki retencyjne m.in. przy ul. Słowiańskiej, Owocowej, Kilińskiego, Działkowców. Część zbiorników wyposażono w systemy wykorzystania wód opadowych do celów komunalnych, jak podlewanie, czy oczyszczanie ulic. Przy ul. Słowiańskiej i Działkowców wprowadzono systemy wykorzystywania wody opadowej do spłukiwania toalet miejskich. W ramach przebudowy miejskiej kanalizacji deszczowej – kanalizację deszczową wyposażono w separatory podczyszczające wody opadowe i roztopowe, są to m.in. następujące lokalizacje: ul. Sikorskiego, Roosevelta, Kostrzyńska, Owocowa, Komeńskiego, Myśliborska.

Działanie 4.5. Opracowanie systemu prognoz stanu wody w kanalizacji deszczowej

W 2019 r. opracowano cztery modele hydrodynamiczne dla zlewni w rejonie ul. Żwirowej, ul. Słowiańskiej, ul. Szmaragdowej, ul. Olimpijskiej.

Działanie 4.6. Zakładanie, urządzenie, odtwarzanie oraz pielęgnacja pasów zieleni w pasach drogowych

Regularnie prowadzona jest pielęgnacja pasów zieleni w pasach drogowych na terenie całego miasta. Polega ona m.in. na wykaszaniu pasów, jak również na regularnym prowadzeniu nasadzeń drzew w pasach drogowych, które mają bezpośredni wpływ na infiltrację wód opadowych.

Działanie 4.7. Modernizacja obiektów i urządzeń związanych z emisją i oczyszczaniem ścieków oraz wód opadowych

Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Gorzowie Wielkopolskim w latach 2019-2021 zrealizowało w ramach tego działania następujące zadania:

- 1) Budowa sieci kanalizacji sanitarnej (m. in. w Gorzowie Wielkopolskim w rejonie: ul. Szczecińskiej, ul. Skrajnej, ul. Wylotowej, ul. Deszczowej),
- 2) Budowa sieci kanalizacji deszczowej w Gorzowie Wielkopolskim ul. Żwirowa,
- 3) Rozbudowa istniejącego magazynu osadu na oczyszczalni ścieków w Gorzowie Wielkopolskim,
- 4) Rekultywacja składowisk osadów ściekowych S1 i S2 na terenie oczyszczalni ścieków w Gorzowie Wielkopolskim,
- 5) Modernizacja systemu pompowania ścieków w CPŚ wraz z przebudową stacji energetycznej,
- 6) Budowa kanalizacji sanitarnej grawitacyjno-tłoczonej wraz z przepompownią ścieków na SUW Siedlice.

Działanie 4.8. Rozbudowa i modernizacja urządzeń wodociągowych oraz budowa systemu uwzględniająca optymalizację zużycia i dystrybucji wody w mieście

Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Gorzowie Wielkopolskim w latach 2019-2021 rozbudowało i zmodernizowało urządzenia wodociągowe optymalizując zużycie i dystrybucję wody w mieście poprzez:

- 1) Przebudowę wodociągu (ul. Żwirowa, ul. Śląska, ul. Kręta, ul. Strzelecka, ul. Akacyjowa, ul. Obrońców Pokoju),
- 2) Budowę sieci wodociągowej (m. in. w Gorzowie Wielkopolskim - ul. Kukułcza, ul. Zacisze),

- 3) Wymiana rurociągu wody surowej – przejście pod korytem „Starej Warty” w okolicach SUW Siedlice,
- 4) Wymiana sieci wodociągowej na ul. Spichrzowej etap od ul. Składowej do ul. Chrobrego.

Działanie 4.9. Modernizacja i przebudowa systemu melioracyjnego

W celu utrzymania właściwych stosunków gruntowo-wodnych w roku 2019 dostosowano przepust P1 na rowie R-W-Z w ciągu ul. Warzywnej, zaś w roku 2021 przepust P2 na rowie R-W-Z w ciągu ul. Dobrej tak, aby możliwy był przepływ zwiększonej ilości wód opadowych.

MONITORING REALIZACJI PLANU ADAPTACJI

Monitorowanie stanu realizacji działań określonych w Planie Adaptacji do zmian klimatu stanowi źródło informacji na temat postępu realizacji zaplanowanych działań. W oparciu o informacje przekazane przez podmioty odpowiedzialne za wdrażanie działań adaptacyjnych, przygotowano niniejszy raport z wdrażania Planu Adaptacji do zmian klimatu. Raport ten zawiera podstawowe informacje o zainicjowanych, przygotowanych, realizowanych działaniach adaptacyjnych prowadzonych w latach 2019-2021.

W poniższej tabeli zestawiono dane z przebiegu realizacji Planu Adaptacji do zmian klimatu w latach 2019-2021.

Tab. Informacja o przebiegu realizacji Planu adaptacji do zmian klimatu w latach 2019-2021

Działanie	Działania zainicjowane	Działania zaplanowane	Działania realizowane	Działania zrealizowane	Łączny koszt prowadzonych działań (zł)	Koszty poniesione z własnego budżetu [zł]	Źródła pozyskanych zewnętrznych środków finansowych [zł]
1.1, 1.3, 3.6	3	3	3	3	126 486 138,00	50 362 408,00	76 123 730,00
1.2	1	1	1	1	59 189,81	59 189,81	-
1.4	1	1	1	1	495 000,00	495 000,00	-
1.5	1	1	1	1	9 360 877,10	4 680 438,55	4 680 438,55
1.6	1	1	1	1	490 131,15	490 131,15	-
1.7	1	1	1	1	182 207,00	182 207,00	-
1.8	1	1	1	1	-	-	-
2.1	1	1	1	1	275 169,81	275 169,81	-
2.2	1	1	1	1	-	-	-
2.3	1	1	1	1	-	-	-
2.4	1	1	1	1	-	-	-
3.1	1	1	1	1	-	-	-
3.2	1	1	1	1	12 448 454,40	4 094 196,40	8 354 258,11
3.3	1	1	1	1	12 255,91	12 255,91	-
3.4	1	1	1	1	-	-	-
3.5	9	9	9	9	27 281 396,47	13 161 773,00	14 119 623,47
3.6	1	1	1	1	-	-	-
3.7	1	1	1	1	10 022 411,40	5 735 854,41	4 286 557,00

Działanie	Działania zainicjowane	Działania zaplanowane	Działania realizowane	Działania zrealizowane	Łączny koszt prowadzonych działań (zł)	Koszty poniesione z własnego budżetu [zł]	Źródła pozyskanych zewnętrznych środków finansowych [zł]
3.8	2	2	2	2	3 279 453,40	1 713 060,24	1 566 393,16
3.9	2	2	2	2	20 944 008,10	12 439 604,86	8 504 403,24
4.1	1	1	1	1	707 250,00	126 771,40	580 478,60
4.2	1	1	1	1	1 465 476,70	1 465 476,70	-
4.3	1	1	1	1	92 645,60	57 645,60	35 000,00
4.4	1	1	1	1	75 218 410,20	75 218 410,20	
4.5	1	1	1	1	409 032,03	-	-
4.6	1	1	1	1	-	-	-
4.7, 4.8	2	2	2	2	30 065 537,73	19 189 337,84	10 876 199,89
4.9	1	1	1	1	145 028,22	145 028,22	-
Razem					319 440 073,15	190 312 991,13	129 127 082,02